

Moral je priti čas, ki so bili vsi predmeti v slikarjevih očeh enakovredni, ko je vsakdanje in grdo dobilo v umetnosti isto pravico do obstanka, ki so jo imeli prej le nekateri predmeti.

To nam priča portret »Čarovnice iz Haarlema«, takozvane Hille Bobbe.

Frans Hals (ca. 1580—1666): Hille Bobbe.

Na tem portretu, nastalem kakih sto let po prejšnjem, vidimo, da se je ta razvoj v naturalizem že izvršil. Hille Bobbe sedi pri veliki meri vina in se odurno smeje kvanti, ki jo je zaklical nekdo od desne; na rami se ji šopiri sova, njen simbol. Prav tako, kakor je zanimal Holbeina blesk in kras Henrikove oprave, zanima Halsa prikazen te zle ženske, nje sirovi obraz, posvaljkana obleka in vsa nje nemarna zunanost. Izginila je vsa patetičnost, slovesnost.

Obenem vidimo čudovito izpremembo v slikarski tehniki. Slika je taka, da bi jo bilo prav lahko zamenjati s kakim modernim portretom; le glava ženske je taka, da ne more utajiti svojega nizozemskega pokolenja, ves način slikanja v naglih, sigurnih udarcih čopiča pa je impresionističen in po svoje modern. Tudi kompozicija je mnogo prostejša; strogo simetričnost je zamenjala svobodna diagonala.

Robert Basilici: Prednica.

Zaradi nasprotja prinašamo to sliko sodobnega, še precej neznanega italijanskega slikarja. Tu je umetniško hotenje že čisto drugo. Ves poudarek je v izrazu obličja, zunanosti so opuščene, samo še sklenjene roke se prikažejo spodaj iz praznote — prav modern domislek! — zopet zaradi značaja, ki ga izražajo, ne zaradi sebe samih.

I. C.

Književnik v vojski.

Prejeli smo naslednje zanimivo pismo:

»Ali se čudiš, da sem doma? Po štirih mesecih zelo težkega časa sem opešal in prišel domov, iskat boljše postelje, boljše hrane in civilnih ljudi. Doma sem šele videl, da sem se okrepil in utrdil tam zunaj in da morem v zameno za boljšo posteljo, boljšo hrano in civilne ljudi dati lepega zdravja, širje obzornosti misli ter ta in oni migljaj k resničnejšemu, globljemu spoznanju in cenjenju življenja.

Ej, koliko sem izkusil in kako strašno lepo je bilo vse to! Vojska je velik ventil, skozi katerega se izlije smrad in gniloba stoletja. Ljudje sami spoznajo, da ne pojde več naprej, da je blata in brozge že previsoko, zrak prepoln kužne zlobe in zatohle ničvrednosti, in si sami odpró tak ventil.

V eni izmed oktobrskih števil »Naroda« je bil podlistek, v katerem Dostojevski hvali vojsko. Vse, kar stoji tam, je res. Škoda, da se ljudje dandanašnji ne dajo več potolažiti. Tudi žalost je postala bolezen, ki sama sebi koplje rov skozi celice telesa in brizga strup v kri: ali v zdanjem času še nisi naletel na človeka, ki je takorekoč po poklicu žalosten? Stranke so potihnile, veliki tekmeči so si segli v lase. Zato treba biti v velikem stilu žalosten. Oj, kako je vse to majhno, pritlikavo, kako so taki obrazi brezpomembni preostanki iz predbojnega časa! Ne morem ti dopovedati, kako mene vojna krepi. Daje mi zavest, da se veselo prenavljajo vrednote, da ugašajo vse tiste luči, s katerimi so ožarjali veliki lažnjivci in goljufi vse stvari, da te stvari zdaj dobivajo svojo lastno luč, njim samim določeno in da ima zdaj v teh lučih svet čisto drugačen obraz kakor prej. Kako je vse to tolažilno! Zaprite srca bolj od duri, zakaj goljufija hodi po svetu, sem si prej pridigoval več nego enkrat. Zdaj oprežno in počasi odpiram tudi srce in diham nov zrak, ki veje pod nebom. Mogoče sem prenašel, segam v nekaj, kar še ni gotovo pod božjo roko, in sem takorekoč snob, a slutnja je prejasna: Čemu se je Dostojevskemu razvedrilo čelo? To mnogo pomeni, spričo možnosti človeške zmote vsaj nekaj, in nekaj je nekaj.

In najsi je malenkostna moja opora, vsakemu oporekanju kljubujem kakor snopom onih krogel, ki so letele name. To ti je lepo, vidiš, in to se ne dá potlačiti z blaziranim smehljajem. Blaziranci so zdaj doigrali. Tuintam gleda še kateri iz teme kavaren skozi monokel svoje enooke pameti, a tudi to že pomeni končanje. Tihi so, poparjeni in tiho in vdano čakajo sodbe.

Tu ti pošiljam dvoje Povestic; napisal sem doma. To veš, da v vojski ne bom pisal. Meni je »Dom in Svet« pri srcu bolj nego ti. Če se ta list reši preko povodnji prihodnjega leta — do ust bo sežala voda — bo glasnik novega roda, o tem sem prepričan. Zato treba skrbeti, da ne izostane in se ne izgubi.

Iskreno pozdravi vse, ki so z nami! Tvoj

S. M.«

